

Die beeld van die opvoeder — 'n groep Opvoedkunde-studente se sieninge

Corene de Wet

Departement Vergelykende Opvoedkunde en Onderwysbestuur, Universiteit van die Vrystaat, Posbus 339, Bloemfontein, 9300 Suid-Afrika
dewetnc.hum@mail.uovs.ac.za

The image of the educator — the views of a group of Education students. The academic successes and failures of learners during their school years are closely linked to the quality of their educators. It is therefore necessary to determine what knowledge and skills the practitioners of this profession should have to effect such a tremendous influence on their clients' lives. A review of the literature serves as theoretical base for the empirical study. In the article I report on the content analysis of short essays of a group of Education students, in which they were required to either pay tribute to educators who played an important role during their school years or denounce educators who they felt should never have entered the profession. From the literature and the content analysis, it appeared that the nature of learner-education relations and the scope of an educator's academic and professional knowledge and skills determined whether a person was a good or unsatisfactory educator.

Probleemstelling en doel

Leerders bring 'n groot deel van die dag tydens hulle belangrike vormingsjare in die skool deur — jare wat vir leerders se karaktervorming, lewensuitkyk en sukses op die pad vorentoe van deurslaggewende belang is. Opvoeders het dus deel aan die slypingsproses waar die toekomsgeeluk van 'n medemens op die spel is (Powell & Solity, 1990:111). Leerders se persepsies oor opvoeders se houdings jeens hulle en verwagtinge van hulle het 'n invloed op die leerders se selfbeeld, ideale, verwagtinge, motivering, frekwensie van skoolbesoek, gedrag in die klaskamer en/of skoolterrein, dissipline, asook hulle houding teenoor spesifieke vakke, die skool en opvoeders (Torres, 2000:264-265; Masutha & Ackermann, 1999:243; Powell & Solity, 1990:111-113). Positiewe of negatiewe optrede deur 'n enkele opvoeder strek dus verder as dié opvoeder se klaskamer.

Die gehalte van die onderwyspersoneel, en nie die kwaliteit en beskikbaarheid van onder andere infrastruktuur, onderwystegnologie en handboeke nie is volgens Torres (2000:264-265), asook Kok en Grobler (2001:134) die belangrikste faktor in die bepaling van onderwysuksesse en -mislukkings. Swak matriekuitslae (Teacher Correspondent, 2001:9), misdade soos die seksuele misbruik van leerders (De Klerk, 2001:1; Jones, 2001:4; Bezuidenhout, 2000:1-18), dwelmmisbruik (Dispatch Online, 1999:1), diefstal van skoolieendom (The Citizen, 1997:17) en matriekeindeksamenvraestelle (Alfreds, 1997:2) word voor die deur van opvoeders gelê.

Die besluit om 'n opvoeder te word, kan nie ligtelik geneem word nie, want om opvoeder te wees "is a mission in life and not just another job ... the responsibility of guiding the development of the emotion and the intellect to our usual human ability is awesome" (Wilmot, 2000:12). Daar is uiteenlopende redes waarom mense die onderwys as beroep kies. Dit bied die geleentheid tot die praktiese uitleef van 'n mens se lewens- en wêreldbeskouing (De Witt, 1979:102). Dit kan goedbedoelde redes wees soos liefde vir kinders, die geleentheid om 'n beduidende bydrae tot die ontwikkeling van medemens te maak, die vreugde om ander te help om intellektueel en geestelik te groei, asook die uitdagings en stimulasie wat onderwys bied. Onderwys bied egter ook die geleentheid om ander te beheer, te domineer en te organiseer (Parkay & Stanford, 1992:2; Powell & Solity, 1990:133; Ryan & Cooper, 1972:150-170). Van Loggerenberg (1981:6) noem laasgenoemde tipe opvoeder die "folterkameronderwyser".

Uit voorafgaande blyk dit eerstens dat opvoeders 'n belangrike invloed op leerders se akademiese suksesse en/of mislukkings, asook hulle persoonlike geluk kan hê, tweedens tree opvoeders om altruïstiese, maar ook om egosentriese redes tot die onderwysberoep toe. Oor watter kennis en vaardighede moet die beoefenaars van 'n beroep wat só 'n geweldige invloed op hulle kliënte se lewens het, beskik? In 'n soeke na 'n antwoord op die vraag word daar in die artikel verslag gedoen oor 'n empiriese ondersoek in verband met 'n groep Opvoedkunde-studente se ervaringe met goeie en swak opvoeders tydens hulle

skoolloopbane. Vervolgens sal 'n kort literatuuroorsig gegee word wat die teoretiese basis vir die empiriese ondersoek vorm.

Kennis, waardes en vaardighede waarvoor 'n goeie¹ opvoeder moet beskik

Waardes

Waardebewussyn is 'n belangrike eienskap waarvoor goeie opvoeders moet beskik (Kok & Grobler, 2001:134). Goodson (2000:18) skryf: "Teaching is, above all, a moral and ethical vocation". Volgens Van Loggerenberg (1981:9) en De Witt (1979:103) moet 'n opvoeder 'n Christen wees, want die Christenopvoeder sien hom-/haarself in diens van God. Elke dag is vir dié opvoeder 'n geleentheid om sy/haar oortuigings prakties uit te leef (Fourie, Oberholzer & Verster, 1992:69). 'n Opvoeder behoort etiese en morele kodes soos eerlikheid, vertroulikheid en aanspreeklikheid te onderskryf. Werksetiek soos vroegtijdige en behoorlike voorbereiding vir die onderrijsituasie is belangrik. Dieselfde geld vir stiptheid en netheid (Wilmot, 2000:12; Van Staden, 1999:7; Fried, 1995:31-32).

Opvoeder-leerderverhouding

'n Opvoeder moet begrip en liefde vir kinders hê — ook die stoutes, die sukkelaars en die minder begaafdes (Kok & Grobler, 2001:134; Fourie, Oberholzer & Verster, 1992:57-58; De Witt, 1979:104). Fourie *et al.* (1992: 58) noem agt kenmerke van dié liefde van 'n opvoeder vir sy/haar leerders. Dié liefde sluit respek vir, vertrouwe, asook vriendelikheid teenoor die kind in. Die opvoeder toon opregte belangstelling in die leerders. Die opvoeder skenk individuele aandag aan elke leerder en is bereid om meer van die leerders se vrese en ideale te wete te kom. Opregte aangetrokkenheid tot leerders sal lei tot empatie met hulle omstandighede. Indien 'n leerder in 'n krisissituasie sou verkeer, sal die opvoeder se optrede van meeleving en geduld spreek. Opvoeder-leerder-kommunikasie moet opbouend en opreg wees. Gebalanseerde en redelike optrede sal tot wedersydse respek lei. Opregtheid en toeganklikheid beteken dat die opvoeder plek vir die leerder in sy/haar lewe gemaak het. Laasgenoemde impliseer dat die opvoeder se verantwoordelikheid teenoor die leerders ook na skoolere strek. Van Staden (1999:7) beklemtoon egter dat die leerder-opvoederverhouding 'n professionele verhouding is. 'n Opvoeder wat gewildheid onoordeelkundig nastreef, is onvolwasse. Die suksesvolle opvoeder handhaaf gesonde dissipline in en buite die klaskamer. 'n Opvoeder moet konsekwent, billik en opreg in sy/haar verhouding met elke leerder wees (De Witt, 1979:104-106). Dit is belangrik dat 'n opvoeder nie net moet

¹ In die literatuur word verskeie byvoeglike naamwoorde, o.a. "professionele", "goeie", "suksesvolle", "ideale" en "passiewol" gebruik (kyk o.a. Kok & Grobler, 2001:131-137; Fried, 1995:1; Parkay & Stanford, 1992:20-21; De Witt, 1979:103). Hoewel die skrywer van hierdie artikel nie 'n spesifieke voorkeur het nie, is slegs "goeie" en "suksesvolle" gebruik.

luister nie, maar ook moet hóór wat die leerders sê (Powell & Solity, 1990:145). Opvoeders se voor- en afkeure ten opsigte van sekere leerders, rasse- en etniese groepe, vermoënde of verarmde leerders of sekere leerdergedrag, byvoorbeeld aggressie of passiwiteit, ontkom nie leerders se fyn waarnemingsvermoëns nie (Ryan & Cooper, 1972: 208-210).

Geen opvoeder kan hom/haar distansieer van sy/haar rol as identifikasiefiguur na wie die kind opsien nie. Die goeie opvoeder is die persoon wat deur sy/haar persoonlike optrede, binne en buite die klas-kamer, die leerders liggaamlik sowel as geestelik omhoog lei — en hierin speel sy/haar gedrag 'n deurslaggewende rol (Duck, 2000:42; Van Staden, 1999:5). De Witt (1979:106) beveel aan dat opvoeders te alle tye natuurlik moet optree en nie voorgee om te wees wat hulle nie uit hoofde van hulle besondere gawes kan wees nie. Leerders sien gou deur 'n masker van oneigheid, grootdoenerigheid of huigelary.

Opvoeders se professionele en akademiese kennis en vaardighede

'n Goeie opvoeder het 'n ontvanklike, oop gemoed, en is vatbaar vir nuwe insigte. Opvoeders moet volgens Duck (2000:42) en De Witt (1979:103) gewillig wees om nuwe idees te beproef, anders kan hulle afstomp en in 'n groef beland. 'n Opvoeder moet 'n ewige student wees en wyd lees (Fourie *et al.*, 1992:59). Dit is belangrik dat die opvoeder meester van sy/haar vak moet wees. De Witt (1979:104) waarsku dat opvoeders met beperkte kennis en diegene wat gebonde is aan die handboek hulle leerders mateloos sal verveel. Daarenteen sal wyd-belese opvoeders nuwe horisonne vir leerders open en hulle inspireer met hul eie liefde vir hulle vakke. Die ideale opvoeder moet nie net meester van sy/haar vak wees nie, maar ook weet hóé om die kennis oor te dra (Kok & Grobler, 2001:134; Duck, 2000:43; Duckworth, 1996:70-82; Carr, 1993:253; Fourie *et al.*, 1992:61-63). Daar moet dus nie 'n gaping tussen teoretiese kennis en praktiese vaardighede wees nie.

Voorts moet opvoeders in staat wees om hulle optrede binne en buite die klaskamer te beplan en te organiseer (Fourie *et al.*, 1992: 65-66).

Opvoeders behoort volgens Fourie *et al.* (1992:67) en De Witt (1979:104) lojaal teenoor hulle skoolhoofde, kollegas en skole te wees. Volgens De Witt (1979:106) beskou die ideale opvoeder "die hele skool se belange as sy eie belange en nie net die van die skoolhoof s'n nie". Dit het tot gevolg dat opvoeders medeverantwoordelikheid vir die netheid van die gebou, die gedrag van leerders, en die verfraaiing van die skoolterrein sal aanvaar. Voorts sal hulle moeite doen om alle redelike opdragte van meerderes uit te voer. Dit impliseer dat opvoeders bereid en dikwels verplig sal wees om addisionele take te aanvaar.

Volgens die Norms and Standards for Educators (RSA, 2000a: 13-14) moet aanvanklike opvoederopleidingskursusse in Suid-Afrika die studente in staat stel om as leerdermediators; interpreteerders en ontwerpers van leerprogramme en -materiaal; leiers, administrateurs en bestuurders; studente, navorsers en lewenslange leerders; assessors; leerarea, vak-, asook dissipline- en fase-spesialiste op te tree. Die kursusse moet die studente ook bemagtig om hulle gemeenskap-, burgerskap- en pastorale rolle te vervul. Om dié rolle te kan vervul, is praktiese vaardighede, asook teoretiese en reflektiewe kennis nodig (RSA, 2000a:14). Die praktiese, teoretiese en reflektiewe eise wat aan die student gestel word, kan moontlik as kriteria beskou word vir wat die Suid-Afrikaanse onderwysowerheid as die ideale opvoeder sien. Volgens Asmal (2000:2) sal opvoeders wat in ooreenstemming met die norme en standaarde wat in dié beleidsdokument gestel word, opgelei word sodat hulle oor die nodige professionele en akademiese kennis en vaardighede beskik om suksesvolle opvoeders te wees. Die Ministerie van Onderwys (Asmal, 2001:3; RSA, 2000b: Act 31, Article 23[c]), asook die georganiseerde onderwysprofessie (kyk SADTU, 2001:1-2; NAPTOA, 2001:1; SAOU, 2001:1) is van mening dat opvoeders se professionele optrede deur 'n gedragskode gerig moet word. Dié kode (SACE, 2000:1-2) gee nie net riglyne met betrekking tot

werketiek en professionele ontwikkeling nie, maar bepaal ook opvoeders se verhouding met leerders, kollegas, ouers, die profesie en die gemeenskap. 'n Goeie opvoeder in Suid-Afrika moet dus oor sekere praktiese, reflektiewe en teoretiese kennis en vaardighede beskik, en gelei word deur waardes soos eerlikheid, integriteit, verdraagsaamheid, werkywer, verantwoordelikheid, meelewing, altruïsme, geregtigheid en respek (Wilmot, 2000:3) en 'n gedragskode.

Om saam te vat: Kennis van die self en leerders, vakgebied, onderwysteorie en -navorsing, onderwysmetodiek en tegnieke en interpersoonlike vaardighede is noodsaaklik vir opvoeders wat wil voldoen aan die eise wat die literatuur en Suid-Afrikaanse Ministerie van Onderwys vir beoefenaars van die onderwysprofessie stel.

Empiriese ondersoek

Navorsingsmetode

Al die Opvoedkundestudente wat in 2001 aan die Universiteit van die Vrystaat geregistreer was vir die Nagraadse Onderwysertifikaatkursus is gevra om in 'n opstel van ongeveer 300 woorde óf hulde te bring aan 'n opvoeder wat 'n besonder positiewe rol in hulle skoolloopbane gespeel het óf gemotiveerde kritiek te lewer oor 'n opvoeder wat volgens hulle nooit tot die profesie moes toetree het nie.

Die ondersoekgroep het uit 35 studente, waarvan 9 mans en 26 vroue was, bestaan. Die oorgrote meerderheid deelnemers (28) se huistaal was Afrikaans, vier se huistaal was Engels en die oorblywende deelnemers se huistaal was Sesotho. Die artikel maak om die volgende redes nie daarop aanspraak dat die navorsingsbevindinge algemeen-geldend en verteenwoordigend van persepsies van oud-leerders in die algemeen en opvoedkunde-studente in die besonder van wat 'n goeie of wat 'n swak opvoeder is nie. Die ondersoekgroep, wat in ooreenstemming met die gerieflikheidsbeginsel getrek is, reflekteer nie die demografie van opvoedkunde-studente in Suid-Afrika nie. Voorts moet daar in gedagte gehou word dat die deelnemers ten tyde van die ondersoek besig was met 'n module waarvan een van die uitkomst is om by opvoeder-studente " 'n professionele ingesteldheid ... teenoor die beroep van hulle keuse te kweek" (De Wet, 2001:3). Die persepsies van die deelnemers sal waarskynlik van die van nie-Opvoedkunde-studente verskil as gevolg van eersgenoemde se vertrouwdheid met aspekte van die navorsingsterrein. Voorts sou 'n ondersoek bestaande uit 'n meer diverse ondersoekgroep waarskynlik ander resultate gelewer het.

Die deelnemers se opstelle is volgens die riglyne in Altheide (1996:22-44), asook Kremer-Hayon en Zuzovsky (1995:158) geanaliseer en geïnterpreteer.

Resultate

Die 35 deelnemers het in hulle opstelle 40 opvoeders bespreek. Drie van die deelnemers het aan meer as een opvoeder aandag geskenk. Volgens een van die deelnemers sou dit "onregverdig wees om slegs een onderwyseres uit te sonder aangesien daar 'n hele paar (3) onderwyseresse was wat werklik 'n lewenslange indruk op my gelaat het." Een van die deelnemers het selfs 'n proefstudent, wat hom in graad 2 voor sy klasmaats vemedier het, uitgewys as dié opvoeder wat die mees negatiewe invloed op sy skoolloopbaan uitgeoefen het. Aan 31 (77.5%) van die opvoeders wat bespreek is, is hulde gebring. Van die opvoeders aan wie hulde gebring is, was die meerderheid, naamlik 19 (61.29%) vroue. Alhoewel daar in die opdrag gemeld is dat die persone en skole anoniem moet bly, is twintig van hierdie opvoeders deur die deelnemers by die naam genoem, sommige deelnemers het selfs gemeld aan watter skole die opvoeders verbonde was/is. Die meerderheid van die opvoeders teenoor wie kritiek uitgespreek is, naamlik ses (66.67%) was ook vroue. Vyf van dié nege opvoeders is deur die deelnemers geïdentifiseer.

Op grond van die inhoudanalise is twee breë temas geïdentifiseer, naamlik leerder-opvoederverhoudinge, asook akademiese en professionele kennis en vaardighede. Hoewel hierdie temas vervleg is, word hulle ter wille van struktuur afsonderlik aangebied. Die data wat verkry is, word vervolgens opsommend en puntgewys aangebied.

Leerder-opvoederverhoudinge

Uit 30 van die 35 opstelle wat ontleed is, blyk dit dat die verhouding wat daar tussen die deelnemers en hulle eertydse opvoeders bestaan het, 'n groot invloed op hulle beoordeling van die opvoeders gehad het.

Die wyse waarop opvoeders met persoonlike inligting van leerders omgaan, speel 'n belangrike rol in leerders se beoordeling van opvoeders. 'n Vertrouensverhouding tussen leerders en opvoeders is volgens elf van die deelnemers belangrik in die vestiging van positiewe opvoeder-leerderverhoudinge. Een deelnemer skryf die volgende oor die opvoeder (non) aan wie hy hulde bring:

We could confide in her our teenage life problems which we could not discuss with our parents who were too conservative. We could also not discuss these problems with the other nuns as they were too righteous. With her everyone's dignity, secrets, right to privacy and confidentiality were safe.

Volgens een van die deelnemers het die drie opvoeders aan wie sy hulde bring, hulle nooit aan vooroordele skuldig gemaak nie. Een van die deelnemers skryf dat haar Kunsopvoeder aandag aan al haar leerders geskenk het, en "almal, al was jy nie 'n Picasso nie, spesiaal laat voel het."

Dit is vir die deelnemers belangrik dat opvoeders moeite moet doen om die leerders werklik te leer ken. Sewe van die deelnemers noem dat die opvoeders al die leerders in hulle klas as unieke mense met eie persoonlikhede gesien het..

Meelewing is 'n belangrike karaktereienskap van opvoeders aan wie agt deelnemers hulde gebring het. Een van die deelnemer skryf: "Sy kon met haar bruin oë soms deur jou kyk en ek het soms gevoel sy weet hoe vreemd en bang ek voel." Ses deelnemers noem dat die opvoeders aan wie hulle hulde bring, vriendelik, bedagsaam en toeganklik was. Van hulle was altyd bereid om te help en na die leerders se probleme te luister. Een van die deelnemers skryf: "Hy het omgee vir al die leerders in sy klas. Hy was beskikbaar na ure vir almal en het dit hanteer asof hy niks belangriker gehad het om te doen as om met ons te gesels nie." Daar is egter grense aan betrokkeewes. Een van die deelnemers skryf dat die opvoeder aan wie hy hulde bring, daarin geslaag het om leerders onder sy vlerk te neem sonder om emosioneel by dié leerders se probleme betrokke te raak. Oor opvoederbetrokkenheid lewer 'n deelnemer die volgende kritiek:

Dit is een ding as 'n onderwyser gemoed is met die doen en late van leerlinge, maar om aanhoudend te wil inmeng is 'n ander ding. As jy in haar klas ingestap het met rooi gehulde oë, sou sy nie ophou voor sy geweet het wat fout is nie. Sy het té persoonlik geraak en het daarop aangedring dat ons al ons goeie en slegte dade aan haar móét openbaar.

Opvoeders het volgens vier deelnemers 'n groot invloed op leerders se selfbeeld. Een van dié deelnemer skryf dat hoewel sy nie die beste leerder in die klas was nie, het die opvoeder aan wie sy eer bring haar altyd "soos 'n wenner laat voel. Vir my het dit gevoel ek was die beste gewees." Daarenteen skryf een van die deelnemers dat haar Wiskunde-opvoeder "ons onbevoeg laat voel het en ons belangstelling in Wiskunde laat verloor het."

Uit vyf van die deelnemers se opstelle blyk dit dat goeie opvoeders bereid is om die ekstra myl vir hulle leerders te loop. Na die dood van een van die deelnemers se pa het een van haar opvoeders begrip vir haar situasie getoon. Sy het ook persoonlik met die leerder se moeder gesimpatiseer. 'n Deelnemer meld dat 'n opvoeder ten tyde van die matriekeindeksamen vir haar by die huis sterkte kom toewens het. Sy het selfs vir haar eetgoedjies gebring.

Tien van die deelnemers meld dat die opvoeders aan wie hulle hulde bring, hulle en die gemeenskap se respek verdien. Slegs twee van die verskeie voorbeelde wat die deelnemers genoem het, sal kortliks weergegee word. Een van die opvoeders het "aanhou skool gee (alhoewel sy skaars kon loop) toe sy ver swanger was". 'n Weduwee-opvoeder het al drie haar kinders se universiteitsgelde betaal deur deelyds oor naweke spyseniering te doen. Voorts maak ses deelnemers melding van die noodsaaklikheid van wedersydse respek in 'n gesonde leerder-opvoederverhouding. Een van hierdié deelnemers

skryf: "Hy het my gerespekteer, my potensiaal raakgesien en dit aangemoedig." 'n Ander een skryf dat haar Biologie-opvoeder "ons as leerders gerespekteer en soos mense behandel het". In aansluiting hierby skryf 'n deelnemer dat sy Engelse opvoeder "so uitgesorteer was in haarself, dat sy nooit nodig gehad het om van iemand anders 'n gek te probeer maak nie." 'n Deelnemer wat verbonde aan 'n Rooms-Katolieke skool in Lesotho was, skryf dat die opvoeder ('n non) aan wie hy eer bring, die leerders wat nie aan die Rooms-Katolieke Kerk behoort het nie, se geloofsoortuigings gerespekteer het. Sy het nooit, in teenstelling met van die ander nonne, gepoog om hulle tot die Katolisisme te bekeer nie.

Netheid is vier deelnemers 'n belangrike karaktereienskap van 'n goeie opvoeder. Een van hulle skryf dat die leerders nie in die Biologieklas aan die aparate gepeuter het of hulle tasse neergegooi of die banke deurmekaar gemaak het nie, want die opvoeder se "netjiese optrede is weerspieël regdeur die klas — van sy lessenaar tot die prente teen die mure.

Suksesvolle opvoeders is volgens die deelnemers eerlike, netjiese en betroubare persone wat altyd tyd vir al hulle leerders het. Dié opvoeders kén hulle leerders, want hulle luister na hulle en deel in hulle vreugdes, suksesse en hartseer. Hulle dien as rolmodelle. Positiewe leerder-opvoederverhoudinge is op wedersydse respek en agting gebou. Daarteenoor is swak opvoeders inmengerig, afbrekend en neerhalend teenoor leerders. Dié opvoeders slaag nie daarin om 'n gevoel van geborgenheid by leerders te skep nie. Opvoeders sien egter nie net na die emosionele welvaart en persoonsontwikkeling van leerders om nie. Al die deelnemers aan die navorsingsprojek het in hulle opstelle melding van die opvoeders se professionele en akademiese kennis en vaardighede gemaak.

Opvoeders se professionele en akademiese kennis en vaardighede

Twintig van die deelnemers meld dat die opvoeders aan wie hulle eer bring 'n besondere passie vir en/of kennis van hulle vakke het/gehad het. Van die deelnemers beklemtoon dat die opvoeders ekstra moeite gedoen het om die leerders vir die matiek eksamen voor te berei. Vier deelnemers skryf byvoorbeeld dat die opvoeders bereid was om werk by herhaling te verduidelik om te verseker dat die leerders dit verstaan. Van die opvoeders het winterskole en/of ekstra klasse aangebied. Onderrig het vir van dié opvoeders verder as die syllabus en/of handboek gestrek. 'n Deelnemer skryf dat haar Biologie-opvoeder die leerders aangemoedig het om vrae in die klas te stel. Hy het hulle ook aangemoedig om nuwe inligting met hom te deel, want "hy het ons nie net as leerders wat hy moet opvoed en onderrig nie, maar ook as vennote in die onderwys gesien".

'n Gebrek aan vakkennis, luiheid en opvoeders se onvermoë om werk aan leerders te verduidelik, ontgaan volgens vyf van die deelnemers nie die fyn waarnemingsvermoëns van leerders nie Dit kan tot die vernietiging van leerderbelangstelling in 'n spesifieke vak lei. Een van die deelnemers skryf dat hy aan sy graad 2-opvoeder 'n vraag oor spinnekoppe gevra het. Sy het die vraag as "dom" afgemaak. Volgens die deelnemer was haar reaksie 'n poging om haar gebrek aan kennis te verdoesel. Die deelnemer is van mening dat die opvoeder die respek van die leerders sou geniet het as sy eerlik was en erken het dat sy nie geweet het wat die antwoord is nie. Dit blyk uit agt van die deelnemers se opstelle dat daar 'n positiewe korrelasie tussen hulle persoonlike prestasies in 'n spesifieke vak en die agting wat hulle vir 'n spesifieke opvoeder gehad het, was. Die leerders wou nie dié opvoeders teleurstel nie. Voorts blyk dit dat van hierdie opvoeders oor die vermoë beskik het om die leerders te motiveer.

Uit vier deelnemers se opstelle blyk dit dat van die opvoeders nie net rolmodelle vir hulle leerders was nie, maar ook 'n invloed op hulle beroepskeuses uitgeoefen het. 'n Deelnemer skryf dat die opvoeder aan wie hy eer bring, sy mentor en vriend was. Hy konkludeer:

I was fortunate in my life to have known this person and today I am a mathematics teacher who can carry out the qualities and characteristics of a teacher worth remembering.

Nie net die positiewe nie, maar ook die negatiewe optrede van op-

voeders het verreikende invloed op leerders se verdere ontwikkeling gehad. Een van die deelnemers skryf dat hy nie lief is vir lees nie, want 'n proefstudent het, toe hy in graad 2 was, voor sy klasmaats vir hom gesê het dat hy swak lees. Die kwetsende woorde kan hy haar tot vandag toe nie vergewe nie.

Uit die opstelle blyk dit dat dissipline belangrik is — nie een van die deelnemers wat eer aan opvoeders gebring het, het melding van swak dissipline gemaak nie. Intendeel, een skryf "daar was uiterste dissipline in die klas". Tien van die deelnemers skryf dat die opvoeders vir wie hulle besonder agting het, streng maar regverdig was. Een van die deelnemers verwoord dit as volg: "As jy strafwerk gekry het, het jy geweet jy verdien dit." Hóé dissipline toegepas is, is belangrik vir die deelnemers. 'n Deelnemer noem sy Wiskunde-opvoeder "very cruel and impatient". Ter illustrasie van die oordeel beskryf hy hoe dié opvoeder die leerders gestraf het. Indien opdragte foutief uitgevoer is, het hy hulle voor die voet vyf houe met 'n rottang geslaan. Hy het geen teenstand geduld nie: "If you resist to be beaten in the hands he will throw away the stick and beat you physically, e.g. clapping [sic] or punching you."

Talle opvoeders se liefde vir hulle vakke, grondige professionele en akademiese kennis en vaardighede, werkywer, asook ferm en sinvolle dissipline, het die deelnemers gemotiveer om na die beste van hulle vermoëns te presteer (en die onderwys as beroep te kies). Opvoeders se gebrek aan akademiese en professionele kennis en werkywer, hulle onvermoë of onwilligheid om werk aan leerders te verduidelik, onredelike dissipline en onvolwasse optrede is egter ook deur die deelnemers aan die navorsingsprojek aan die kaak gestel.

Bespreking

Op grond van die analise van die opstelle en die literatuurstudie sal daar in die bespreking aan twee sake aandag geskenk word. Eerstens sal redes genoem word waarom die meerderheid deelnemers aan die projek oor hulle positiewe eerder as negatiewe ervaringe met opvoeders geskryf het. Tweedens sal daar, teen die agtergrond van die literatuurstudie na die belangrikheid van professionele, akademiese en interpersoonlike kennis en vaardighede vir die suksesvolle opvoeder gelet word.

Die meerderheid deelnemers (77.5%) het in hulle opstelle hulde gebring aan eertydse opvoeders wat 'n positiewe invloed op hulle lewens gehad het. Een van die deelnemers gee 'n moontlike rede waarom die meerderheid deelnemers positiewe gebeure verhaal het:

As ek terugdink aan my skooldae is dit asof ek dit nog soos gister kan onthou. Dit is seker maar in 'n mens se geartheid om net die lekker tye te onthou. Alle onaangenaamhede word uitgeblok.

Nog 'n moontlike verklaring is dat Opvoedkunde-studente met groter affiniteit as nieopvoedkunde-studente aan hulle gewese opvoeders sou dink. Volgens Parkay en Stanford (1992:5) kies leerders met oorwegend negatiewe herinnering van hulle skoolloopbane selde die onderwys as beroep.

Die literatuur en deelnemers is dit eens dat suksesvolle opvoeders oor professionele, akademiese en interpersoonlike kennis en vaardighede beskik. Hierdie kennis en vaardighede is interafhanklik.

Deelnemers aan die projek het by herhaling verwys na die professionele en akademiese kennis van die opvoeders aan wie hulle hulde gebring het. Hierdié opvoeders was belese vakspecialiste wat geweet het hóé om die leerders tot kennis en insig, maar ook liefde vir hulle vakke te lei en hulle te motiveer om na die beste van hul vermoëns te presteer. Daarenteen was daar die swak opvoeders diegene wat met vrees en 'n ysterhand regeer het, en onredelike akademiese en dissiplinêre eise gestel het. Hierdie opvoeders het die leerders ontmoedig om vree te vra en hulle intellektuele groei in die kiem te smoor. As gevolg van hulle onbetrokke of inmengerige houding, kwetsende aanmerkings en swak interpersoonlike verhoudinge was leerders onwillig om hierdie opvoeders met persoonlike en/of akademiese probleme te nader. Swak opvoeders het dus nie net 'n gebrek aan akademiese en professionele kennis en vaardighede nie, maar het ook weinig of geen interpersoonlike vaardighede. Om laasgenoemde probleem te oorbrug

moet opvoederopleidingskursusse aandag aan volwassene-psigologie en interpersoonlike verhoudinge moet skenk. Opvoeders moet bewus wees van sake wat vir hulle belangrik is in hulle beoordeling van opvoeder-leerderverhoudinge en 'n invloed op hulle beoordeling van gebeure en hulle optrede in die klaskamer kan hê. Hulle moet deur eerlike selfondersoek poog om te bepaal waarom sekere leerders in hulle vakke onsuksesvol is of in hulle klasse ongedisiplineerd optree. Om bloot te sê "Jannie is dom/kan nie Wiskunde doen nie" of "Sannie is stout" is 'n té maklike uitweg. Opvoeders moet verantwoordelikheid aanvaar vir wat in hulle klasse gebeur. Om in staat te wees om dié verantwoordelikheid sinvol te aanvaar en leerders as individue te hanteer, moet opvoeders toegelaat word om, indien omstandighede dit vereis, diskresionêre oordeel uit te oefen.

Uit die hoë prioriteit wat deelnemers op waardes soos eerlikheid, respek, opregtheid, regverdigheid, liefde en betroubaarheid teenoor leerders plaas, is dit duidelik dat opvoeders veel meer as vakspecialiste en didaktici is. Opvoeders dien as rolmodelle vir hulle leerders, en daarom moet hulle optrede binne en buite die klaskamer die waardes van die gemeenskap waarin hulle werk, respekteer. Hulle moet prakties vergestaltung gee aan waardes soos vervat in die Wilmot-verslag (2000:3). Die (goeie) opvoeder se uitlewing van sy/haar lewens- en wêreldbeskouing beteken nie die miskenning van die outonomie en waardes van leerders nie (vergelyk die student se eerbewys aan die non). Intendeel, die opvoeder moet die leerders tot kritiese denke lei om hulle in staat te stel om te onderskei tussen wat reg en wat verkeerd is en om ingeligte besluite te neem.

Opvoeders tree *in loco parentis* op, daarom moet hulle bereid wees om die ekstra myl vir hulle leerders te loop. Die leerders se vreugdes moet hulle vreugde wees, die leerders se smart moet hulle smart wees. Opvoeders moet 'n omgee-kultuur by skole skep.

Uit die deelnemers se opstelle blyk dit dat goeie opvoeders met passie skoolhou. Hulle dra hulle kennis van en liefde vir hulle vakke suksesvol aan hulle leerders oor. Swak opvoeders daarenteen poog om onbeholpe en onprofessioneel hulle gebreke te verdoesel. Die toenemende eise wat aan opvoeders gestel word teen die agtergrond van gevorderde tegnologie (en leerders se toegang tot dié tegnologie), plaas druk op alle opvoeders om nie net oor deeglike akademiese en professionele kennis te beskik nie, maar op hoogte te bly van nuwe ontwikkelinge. Dit is dus noodsaaklik dat opvoeders gereeld indiensopleiding sal ondergaan en self lewenslange leerders behoort te wees.

Daar skyn 'n relasie te wees tussen leerderprestasie in 'n spesifieke vak en die deelnemers se houdings jeens of ervarings met die opvoeders wat dié vak aanbied. Deelnemers was meer positief ingestel teenoor opvoeders in wie se vakke hulle sukses behaal het. Die omgekeerde is egter ook waar. Opvoeders moet dus met groter verantwoordelikheid teenoor hulle kliënte optree. Omdat opvoeders se direkte kliënte die leerders is, moet opvoeders se primêre doelstelling die welsyn van die leerders wees. Die tweede kliënt is die werkgewer (die staat of privaatorganisasie) en die derde die breë gemeenskap. Opvoeders is nié passiewe staatsdiensamptenare of "mindless babysitters" nie (Beardall, 1995:371). Hulle het dus 'n opdrag om die leerders wat aan hulle sorg toevertrou is, emosioneel en intellektueel tot volwassenheid te lei, hulle professionele pligte in ooreenstemming met hulle dienskontrakte uit te voer (Squelch, 1999:9-35) en hul burgerskaprol in ooreenstemming met Grondwetlike eise soos uiteengesit in onder andere die Handves van Menseregte, te volvoer (RSA, 1996: Act 108, Article 23). Dit is noodsaaklik dat aspirant-opvoeders gedurende hulle opleiding kennis moet neem van die eise wat hulle kliënte aan hulle stel.

Slotgedagte

Ten spyte van negatiewe koerantberigte en uitlatings deur politici, asook opstelle waarin deelnemers die onmenslike, ongenaakbare en onbeholpe optrede van swak opvoeders aan die kaak gestel het, is daar baie suksesvolle opvoeders. En aan dié opvoeders bring Kidder (1989: 313) hulde:

Good teachers put snags in the river of children passing by, and

over time, they redirect hundreds of lives. There is an innocence that conspires to hold humanity together, and it is made up of people who can never fully know the good they have done.

Summary

Learners spend a large part of the day during their important formative years in school — years that are vitally important for learners' character formation, outlook on life, and success on the road ahead. In addition, the quality of the teaching staff, and not the availability of, among others, infrastructure, education technology and textbooks, is the most important factor in determining education successes and failures. It is therefore essential to determine what knowledge and skills the practitioners of a profession should have to effect such a tremendous influence on their clients' lives.

The study began with a review of the literature that served as base for the empirical research. Knowledge of self and of learners, subject, education theory and research, methods and techniques of education and interpersonal skills are necessary for educators who want to meet the demands that the literature and South African Ministry of Education have set.

The article reports on a content analysis of short essays of a group of Education students in which they had to either pay tribute to educators who played an important role during their school years or to denounce educators who, according to them, should never have entered the profession. Three of the participants discussed more than one educator. Thirty-one (77.5%) of the educators who were discussed were praised.

From the content analysis it appeared that successful educators, according to the participants, are honest, neat and reliable persons who always have time for their learners. These educators really know their learners because they listen to and share in their joys, successes and heartache. These educators are friendly, considerate and accessible. They serve as role models and play an important role in developing learners' self-image. Positive learner-educator relations are built on mutual respect and esteem. These educators are prepared to walk the extra mile for their learners. In contrast unsatisfactory educators are meddling, disparaging and derogatory toward their learners. These educators do not succeed in creating a feeling of security in their learners. All the participants in the research project mentioned the educators' professional and academic knowledge and skills. Many educators' love for their subjects, profound professional and academic knowledge and skills, diligence, as well as firm and meaningful discipline, motivated their learners to perform to the best of their abilities (and to choose teaching as career). However, educators' lack of academic and professional knowledge and diligence, their inability or unwillingness to explain work to learners, unreasonable discipline and immature conduct were also denounced by the participants in the research project.

From the essays of the participants it appeared that not only a lack of academic and professional knowledge and skills, but also poor interpersonal relations typified many of the unsatisfactory educators about whom they wrote. It is therefore appropriate that educator training courses should pay attention to adult psychology and interpersonal relations. Educators should be aware of matters that are important in their evaluation of educator-learner relations and that can influence their evaluations of events in the classroom. Without self-knowledge it is not possible to guide children to meaningful adulthood. Educators must be responsible for their own successes and failures as educators. They should do honest self-directed searching to determine why certain learners are unsuccessful in their classes and act in and undisciplined way in their classes.

Because the participants placed such high priority on values such as honesty, respect, sincerity, fairness, love and reliability it is appropriate that educators respect the values of the community through their actions inside and outside the classroom. They should practically embody values as contained in the Wilmot Report (2000:3).

Educators act *in loco parentis* and should therefore be prepared

to walk the extra mile for their learners. The learners' joy should be their joy; the learners' grief should be their grief. Educators should create a caring culture at schools.

The increasing demands made on educators against the background of advanced technology (and learners' access to technology) put pressure on all educators to obtain thorough academic and professional knowledge. They must keep abreast of new developments. Educators require regular in-service training and should be prepared to be life-long learners.

The literature and participants agreed that successful educators should have professional, academic and interpersonal knowledge and skills.

Verwysings

- Alfreds L 1997. Heads to roll as matric-bungling officials named. *The Star*, 27 February.
- Altheide DL 1996. *Qualitative media analysis*. London: Sage Publications.
- Asmal K 2000. Speech by Professor Asmal, MP, Minister of Education at the 13th National Council Meeting of NAPTOSA, Roodevallei, Gauteng. [Online] Available url: http://education.pwv.gov.za/Media/Speeches_2000/October00/Naptosa.htm.
- Asmal K 2001. Address of the Minister of Education, Professor Kader Asmal, MP in *Support of World Teacher's Day* (5 October 2001) to National Assembly, Cape Town, 3 October. [Online] Available url: http://education.pwv.gov.za/Media/Speeches_2001/October01/teachersday.htm.
- Beardall J 1995. Teacher appraisal and professional accountability in South African education. *Perspectives in Education*, 16:365-372.
- Bezuidenhout J 2000. Geweld en gewelddadige optrede binne die Suid-Afrikaanse konteks met verwysing na verkragting as aggressiewe eeder as seksuele daad. Bloemfontein: UVS. Ongepubliseerde MED-verhandeling.
- Carr D 1993. Questions of Competence. *British Journal of Educational Studies*, 41:253-271.
- De Klerk E 2001. Skole sal eerder seksskandale toesmeer. *Die Volksblad*, 14 Desember.
- De Wet NC 2001. Die Suid-Afrikaanse onderwysstelsel en professionalisme in die onderwysberoep. Ongepubliseerde studiegids vir module ECS 122, Nagraadse Onderwysertifikaat. Bloemfontein: Universiteit van die Vrystaat.
- De Witt JT 1979. *Professionele oriëntering vir die onderwysberoep*. Durban: Butterworth.
- Dispatch Online*, 27 September 1999. Asmal lashes out at Sadtu's behaviour.
- Duck L 2000. The ongoing professional journey. *Educational Leadership*, 57:42-45.
- Duckworth E 1996. *"The having of wonderful ideas" and other essays on teaching and learning*. New York: Teachers College Press.
- Fourie DI, Oberholzer MO & Verster TL 1992. *Education I*. Hatfield: Via Afrika.
- Fried RL 1995. *The passionate teacher*. Boston: Beacon Press.
- Goodson IF 2000. The principled profession. *Prospects*, 30:181-188.
- Jones D 2001. Asmal tells teachers to blow whistle on crimes. *Business Day*, 29 May.
- Kidder T 1989. *Among schoolchildren*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Kok JC & Grobler RC 2001. Professionele en onprofessionele gedragseienskappe van onderwysers en die implikasies daarvan vir onderwysersopleiding. *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Opvoedkunde*, 21:133-137.
- Kremer-Hayon L & Zuzovsky R 1995. Themes, processes and trends in the professional development of teacher educators. In: Russel T & Korthagen F (eds). *Teachers who teach teachers*. London: Falmer Press.
- Masutha MR & Ackermann CJ 1999. Secondary school students' perceptions of their teachers. *South African Journal of Education*, 19:243-248.
- NAPTOSA 2001. *Objectives*. [Online] Available url: <http://www.naptosa.objectives.htm>.
- Parkay FW & Stanford BH 1992. *Becoming a teacher. Accepting the challenge of a profession*. Boston: Allyn & Bacon.
- Powell M & Solity J 1990. *Teachers in control. Cracking the code*. London: Routledge.
- RSA 2000a. Norms and Standards for Educators. *Government Gazette*, 414, No. 20844.

- RSA 2000b. South African Council of Educators Bill. Act 31 of 2000. *Government Gazette*, 422, No. 21431.
- RSA 1996. *Constitution. Act 108 of 1996*. Pretoria: Government Printer.
- Ryan K & Cooper JM 1972. *Those who can, teach*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- SACE 2000. Code of Conduct. Centurion: SACE (pamphlet).
- SADTU. 2001. *Code of Conduct*. [Online] Available url: <http://www.sadtu.org.za/code.htm>.
- SAOU 2001. *SAOU: Doelstellinge*. [Online] Available url: <http://www.saou.co.za/doel.htm>.
- Squelch JM 1999. *An educator's guide to Labour Law*. Pretoria: CELP.
- Teacher Correspondent 2001. No room for excuses of the past. *The Teacher*, 31 May.
- The Citizen*, 12 March 1997. Pupils recover stolen property.
- Torres RM 2000. From agents of reform to subjects of change: the teaching crossroads in Latin America. *Prospects*, 30:255-273.
- Van Loggerenberg NT 1981. *Onderwyserwees is ...* Pretoria: HAUM-uitgewers.
- Van Staden JG 1999. Onderwyserprofessionalisme. Referaat gelewer tydens die *Opvoedkunde Vereniging van Suid-Afrika-kongres*, Wellington, 13-15 Januarie.
- Wilmot J 2000. *Report of the Working Group on Values in Education. Values, Education and Democracy*. [Online] Available url: http://education.pwv.gov.za/Policies_Reports_2000/Values.htm.